

УДК 766:[75.056:7.046.1(=16)]"20"

DOI <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2026.40.29>

ЗАСОБИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ЗОБРАЖЕННЯ МІФОЛОГІЧНИХ ПЕРСОНАЖІВ СЛОВ'ЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ У КНИЖКОВИХ ІЛЮСТРАЦІЯХ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Божко Тетяна Олександрівна¹, Ніка Дар'я Володимирівна²

¹кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри графічного дизайну,

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна,
e-mail: bozfhko_to@ukr.net, orcid: 0000-0001-5696-1941

²магістр дизайну,

Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна,
e-mail: dashanika4@gmail.com, orcid: 0009-0004-2607-4099

Анотація. **Мета.** Проаналізувати стилістичні відмінності у зображенні міфологічних персонажів слов'янської культури у книжкових ілюстраціях першої чверті ХХІ століття та визначити пріоритетність схематизованих, стилізованих або реалістичних способів їх представлення з урахуванням сучасних тенденцій розвитку графічного дизайну й візуальних комунікацій. Дослідження спрямоване на виявлення особливостей художньої інтерпретації традиційних образів у контексті актуальних культурних процесів та трансформації міфологічної спадщини в умовах сучасного інформаційного простору.

Методологія дослідження базується на теоретичному аналізі наукових джерел, що висвітлюють проблематику візуалізації міфологічних образів, а також на застосуванні системно-структурного, порівняльного, формально-стилістичного та семіотичного підходів. Використання комплексної методики дало змогу здійснити всебічний аналіз художніх рішень, композиційних принципів і засобів стилізації. Проведено детальний аналіз ілюстрацій видання «Польові нариси українського демонолога» 2022 року, що дозволило дослідити специфіку візуальної інтерпретації міфологічних персонажів, особливості їх пластичного вирішення, символічне наповнення та характер образних трансформацій.

Результати. Розглянуто та проаналізовано ілюстрації міфологічних персонажів, стилістичні відмінності у їхньому зображенні та встановлено найбільш вдалі стилістичні та технічні способи візуалізації. Встановлено, що стилістичні рішення відіграють ключову роль у формуванні візуального образу слов'янських міфологічних персонажів у сучасній культурі. Реалістичний підхід, попри його виразність, деталізацію та прагнення до натуралістичної достовірності, не забезпечує повноцінну передачу глибинного символічного змісту міфу. Натомість стилізоване зображення виявляється більш ефективним інструментом візуальної комунікації, оскільки сприяє узагальненню образу, підсилює знаковість форми, активізує асоціативне мислення глядача та забезпечує органічну адаптацію міфологічних мотивів до сучасного культурного контексту.

Наукова новизна полягає у комплексному обґрунтуванні переваг образно-трансформованих стилізованих зображень над реалістичними і схематизованими способами репрезентації, а також у доведенні їх впливовості на популяризацію етнокультурних традицій, збереження міфологічної символіки та забезпечення культурного різноманіття в сучасному візуальному середовищі.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані ілюстраторами та дизайнерами задля ефективної розробки дизайну, а також раціональної адаптації слов'янських міфологічних персонажів у сучасній українській книжковій ілюстрації.

Ключові слова: візуальні комунікації, міфологічні персонажі, образні трансформації, графічний дизайн, книжкова ілюстрація, засоби стилізації.

ВСТУП

Наші предки завжди прагнули зобразити те, у що вони вірять, мати візуальне уявлення про міфологічні персоналії неявиного або духовного світу, що можуть бути прихильними або ворожими до людей. Так, за свідченням М. Селівачова такі зображення на території України, широко представлені ще в період енеоліту, пізніше, у VII–VIII ст. вони зазнали ще більшого поширення, а ближче до нашого часу почали траплятися у всіх видах українського народного декоративного мистецтва [10, с.45]. Це було надважливо задля розповсюдження власної віри, культури, пошуку підтримки з боку соціуму та спільнотумців. Ця традиція донині не змінилась, сучасні дизайнери інтерпретують давні міфологічні образи через призму різноманітних стилів, створених внаслідок складних історичних та соціо-культурних змін. Під впливом християнства, а пізніше технологічного розвитку, вірування населення сучасної України істотно змінилась, прадавні язичницькі образи забулись або розчинились в численних нашаруваннях здобутків і образів культур інших країн та народів. Але усвідомлення національної ідентичності після початку повномасштабної війни та бажання закріпити й ствердити самобутність української культури, диференціювавши її від культури країни-агресора, значно підвищило зацікавленість всієї української спільноти до досліджень слов'янської міфології. Тож важливою задачею для дизайнерів є вивчення засобів, здатних ефективно відтворити весь символізм та значення образів, закодувати інформацію у візуальний спосіб для максимально ефективного для сприйняття глядачами.

АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У сучасному інформаційному просторі спостерігається значне збільшення зацікавленості дослідників з різних наукових галузей до української прадавньої міфології і засобів її ефективного представлення у різних формах продукції графічного дизайну. Свідченням цьому є ґрунтовні видання О. Кононенка [5] та В. Гнатюка [2], кожне з яких надає розгорнутий виклад персонажів української міфології, а також публікації О. Слітюк та ін. [11], що розглядають адаптації міфологічних образів українського фольклору в композиції творів мистецтва та дизайну в контексті історичного розвитку. Д. Кузнецова розглядає міфологічні образів у живописі початку XXI століття [6]. М. Селівачов [10] та Ж. Денисюк [4] приділили увагу дослідженням антропоморфних образів в народній орнаментіці. Так

само А. Овчаренко та Л. Ларікова [7] визначили архетипи в традиційних українських образах та їхню трансформацію під дією сучасного інтернет-контенту. С. К. Саркар [17] та А. Камполі [13] довели значущість вивчення та збереження уявлень про міфологічні персонажів в сучасній культурі й необхідність їх популяризації через мистецькі твори. М. Колосніченко та ін. [15] здійснили ґрунтовний аналіз стилістичних рішень в дизайні книг серії «Казки народів світу». У тезах доповіді А. Грицай та О. Мельник відкоментували залежність стилю зображення образів від власне характеристик, що притаманні тому чи іншому персонажу [3]. Дотичною є також теза Н. Адамо-Віллані та ін. [12], в якій досліджується вплив візуального стилю анімаційного персонажа на емпатію глядача.

Значну увагу питанням візуалізації міфологічних персонажів приділили китайські дослідники. Так, С. Лі [16] оприлюднив засоби інтеграції окультних символів у графічний дизайн, розглянувши їх вплив на формування глибшої символічної та емоційної комунікації. В. Ян та В. Сун [19] у спільній публікації довели, що через творче переосмислення міфологічних елементів сучасний дизайн може виступати засобом збереження культурної пам'яті та одночасно інструментом візуальної комунікації. Л. Чжень [20] проаналізувала скандинавські міфологічні образи, репрезентовані у сучасній цифровій ілюстрації і дослідила вплив міфології на створення виразних стилістичних рішень. А Йон Аде Лосе Германто дослідив роль стилю ілюстрації у сприйнятті фольклорних історій [14].

До уваги також взято тези Ч. Сюхуа [18], де аналізується вплив спрощення символів у ілюстрації на впізнаваність міфологічного персонажа. Проблематику ущільнення змісту й підвищення впливовості мистецьких творів через впровадження мінімалістичних графічних засобів висвітлено Н. Сбітневою [9]. Наочні приклади найбільш досконалого використання засобів стилізації у зображенні міфічних персонажів знаходимо у Г.Нарбути [1] та у сучасних виданнях, а саме в артбуці «Польові нариси українського демонолога» [8] від творчого благодійного проекту Мальовій, що об'єднує сотні українських художників для створення художніх збірок та благодійних тематичних видань.

З наведеного огляду можемо зробити висновок, що тематика популяризації міфологічних персонажів у сучасній культурі є актуальною, а проблема симбіотичного поєднання варіативного спектру засобів, задіяних для трансформацій міфологічних образів

у дизайні, залишає багато простору для вивчення та аналізу.

МЕТА

Метою дослідження виявлення переваг і недоліків схематизованих, стилізованих та реалістично уподібнених зображень, введених для візуального відтворення слов'янських міфологічних образів, встановлення основних чинників впливу на сприйняття візуальних символів та елементів, їх здатність найбільш чітко передати закладений сенс у образ.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

У слов'янській традиції, міфологічні уявлення формувалися як спосіб пояснення навколишнього світу, природних явищ і суспільних процесів, що зумовлювало їх глибоку інтеграцію у повсякденне життя спільноти. В публікації О. Кононенко стверджується, що міфологічних персонажі переважно були позбавлені чітко зафіксованих канонів візуального представлення, а відтворювались через орнамент, символічні знаки, декоративні мотиви та узагальнені антропоморфні зображення [5]. Саме ця умовність і символічність стали визначальними характеристиками слов'янської міфологічної образності.

В свою чергу В. Гнатюк у своїй роботі, дослідивши усі згадки слов'янських міфологічних персонажів, виділяє 3 основні групи міфічних істот: 1 – верховні боги, що керували Всесвітом; 2 – нижчі божества і демони, які були підпорядковані першим; 3 – люди з надприродною силою, "бого-чоловіки". Він підтверджує думку, що до наших днів не збереглися письмові пам'ятки з найдавніших часів, які б повною мірою описували пантеон всіх вище згаданих міфічних істот та їхні культу, подібно до того, як це зафіксовано у давньогрецькій традиції. Водночас, окремі згадки у пізніших джерелах, порівняння з релігійними системами інших індоєвропейських народів, передусім греків, а також збережені у народній традиції вірування й обряди дають змогу частково відтворити загальний образ первісного релігійного світогляду наших предків [2].

У науковому дискурсі міфологічний персонаж розглядається не лише як художній образ, а як носій культурної пам'яті. А. Камполі підкреслює, що мистецтво, звернене до міфу, виконує функцію збереження та переосмислення колективного досвіду, забезпечуючи його актуалізацію в нових історичних умовах. У сучасній візуальній культурі це проявляється у прагненні митців і дизайнерів переосмислити

традиційних персонажів та сюжети з їх участю через призму сучасних естетичних та технологічних можливостей [13]. Те саме зауважують й А. Овчаренко та Л. Ларікова, доводячи, що у сучасному соціокультурному просторі відбувається переосмислення традиційних архетипів української культури, таких як образ Матері-берегині, Землі, Неба, Сонця, Дому чи Світла. Їх символічні значення нерідко трансформуються під впливом глобальних культурних процесів, що змінює способи їхнього художнього відтворення та інтерпретації у сучасній ілюстрації [7, с. 405].

Реалістичний підхід у зображенні міфологічних персонажів передбачає орієнтацію на антроподібність, ілюзорну тривимірність, деталізацію та візуальний ефект матеріальної присутності персонажа. У сучасному мистецтві та цифровій ілюстрації цей підхід часто використовується для створення емоційно насичених образів, покликаних захопити увагу та уяву глядачів через ефект візуальної достовірності та гіперреалістичності. Проте, як зазначає С. Саркар, надмірна реалістичність у зображенні міфологічних персонажів може призводити до зниження їх символічної багатозначності, оскільки образ фіксується в конкретній формі та втрачає властиву міфу відкритість до інтерпретацій [17, с. 4202]. Продовжуючи думку С. Саркара, маємо зауважити, що сучасне зацікавлення міфологічними персонажами ґрунтується саме на потребі і можливості їх образної адаптації до умов і реалій нинішнього часу, а відтак потребує засобів, що розкриватимуть зв'язки між історичним корінням, походженням міфологічних персоналії і їх візуальними формами виявлення, відповідними позачасовому існуванню таких персонажів.

В українському дизайні першої чверті ХХІ століття форми візуальних образних трансформацій міфологічних персонажів набувають особливого значення у зв'язку з процесами переосмислення національної ідентичності. Дослідження О. Слітюк та ін. засвідчують, що адаптація міфологічних образів українського фольклору у сучасних мистецьких і дизайнерських практиках сприяє формуванню нових візуальних наративів, здатних поєднувати традицію та сучасність [11]. Стилізація в цьому випадку виступає засобом збереження семантичного ядра образу за умов його актуалізації. Втім, маємо зауважити, що рівні і засоби цієї стилізації можуть суттєво різнитись між собою. Так, у дослідженнях Ж. Денисюк [4] знаходимо суголосні свідчення, що історичні способи відображення міфологічних персонажів у творах народного

мистецтва набували ступеня максимального спрощення та схематизації, що дозволяли зберегти уявлення про них, але потребували додаткового вербального супроводу та тлумачень, що були доречними у традиційній культурі, але вже не задовольняють вимоги сьогодення [4, с. 22-23]. У публікації М. Селівачова переконливо доведено, що антропоморфні зображення на вишитих рушниках, килимах, писанках і витинанках можуть бути багатозмістовними й містити числену кількість інтерпретацій [10, с. 16-18].

Натомість візуалізація міфологічних персоналій у сучасних друкованих і інтернет виданнях, за свідченням О. Слітюк та ін набуває масового поширення і зазнає значних стилістичних трансформацій, в яких простежується широкий спектр варіативного використання засобів стилізації: від плаского ілюзорно двовимірного дизайну (flat design) з текстурами природніх матеріалів (соломи, домотканого полотна, дерева, глини), до максимально спрощених тривимірних зображень, що нагадують українські ляльки-мотанки [11, с. 400-401]. В цьому ж дослідженні знаходимо твердження, що сучасна візуалізація міфологічних персонажів в друкованих та інтернет виданнях все частіше реалізується у стилістиці неофольку або фантастичного реалізму. Втім маємо зауважити, що така стилістика не відтворює асоціативні риси саме української міфології, не виступає її маркером, а є надбанням інтернаціонального графічного стилю, в якому національна самобутність розчиняється, а не виявляється у повній мірі.

Д. Кузнєцова зауважує, що у контексті сучасних графічних практик реалістичні зображення міфологічних образів часто запозичують риси з академічного живопису або фентезійної естетики, що не завжди корелює з традиційною символікою [6]. Такі образи можуть бути візуально впливовими, однак вони переважно втрачають зв'язок із первинними культурними кодами, перетворюючись на універсальні фантастичні персоналії (рис. 1, 2).

Це особливо помітно в умовах глобалізації візуальної культури, коли локальні міфологічні мотиви підпадають під вплив загальносвітових стилістичних трендів і частково, або максимально наближаючись до реалізму, уподібнюються до героїв кінострічок [17]. Дослідження Н. Адамо-Віллані та ін. показало, що візуальний стиль персонажа не має значного впливу на зрозумілість його дій, однак суттєво впливає на рівень зацікавленості аудиторії. Стилiзовані персонажі сприймаються більш привабливо, ніж реалістичні, що може бути пов'язано з ефектом «зловісної долини»

Рис. 1. Луїза Єфімова. Бродниця. Ілюстрація у складі бакалаврського проекту (2024)

Рис. 2. Дар'я Ніка. Ляклиця. Ілюстрація до артбуку «Польові нариси»(2022, с.74)

(англ. uncanny valley) [12]. Сутність цього ефекту полягає в тому, що людина, стикаючись з зображеннями, реальними або віртуальними моделями істот, що виглядають подібно до людини, але не є людьми, або частково відрізняються від людей, отримує дивне відчуття тривоги або відрази, що позбавляє її бажання подальшого продовження контактів.

Н. Сбітнева акцентує, що на противагу реалістичному підходу, стилізоване зображення міфологічних образів ґрунтується на

принципах умовності, узагальнення та символічного відбору. Стилізація дозволяє сконцентрувати увагу на ключових смислових характеристиках образу, відмовляючись від другорядних деталей [9]. У графічному дизайні стилізований міфологічний образ функціонує як знак, здатний передавати складні ідеї у стислій та зрозумілій формі.

Вибір художнього стилю, характеру зображення персонажів і способу подачі образів визначає те, як глядач сприйме персонажів і сюжет. Ілюстратор повинен враховувати особливості цільової аудиторії, щоб стиль відповідав її очікуванням і культурному контексту, зазначає Йон Аде Лосе Германто [14].

Наприклад, ілюстрація Валентина Колонтая «Мольфар», створена для благодійного проекту «Польові нариси українського демонолога» [8] репрезентує стилізований підхід до зображення міфологічного персонажа (рис. 3). Образ, побудований на принципах узагальнення та знаковості, дозволяє уникнути конкретизації зовнішніх рис і зосередитися на його символічному змісті. Монохромна гравюрна стилістика, використання симетричної композиції та орнаментальних елементів підсилюють архетипний характер образу й акцентують його зв'язок із традиційною українською символікою. Відмова від реалістичної деталізації сприяє багатозначності інтерпретації та активізує асоціативне сприйняття глядачем, що підтверджує ефективність стилізованого зображення міфологічних образів у сучасному графічному дизайні.

Також показовим прикладом стилізованої інтерпретації міфологічного образу є ілюстрація Afolkend «Вій», так само створена для артбуку «Польові нариси» [8] (рис. 4). Образ Вія подано не як буквальне зображення фольклорного персонажа, а у формі узагальненого символу, що зосереджується на його головній міфологічній рисі – всевидячому й руйнівному погляді. Ключовим елементом композиції є збільшене око, розміщене в центрі тіла, яке переосмислює традиційний антропоморфний образ і перетворює його на візуальну метафору прихованої загрози та ірраціонального страху.

Стилістика ілюстрації поєднує гравюрну фактуру з обмеженим використанням кольорових акцентів, що підсилює напружений емоційний стан образу та сприяє його архетипізації. Відмова від реалістичної деталізації обличчя й тіла дозволяє уникнути конкретизації персонажа та зберегти багатозначність інтерпретації. Такий підхід підтверджує ефективність стилізованого зображення міфологічних

Рис. 3. Валентин Колонтай. Мольфар. Ілюстрація до артбуку «Польові нариси» (2022, с.83)

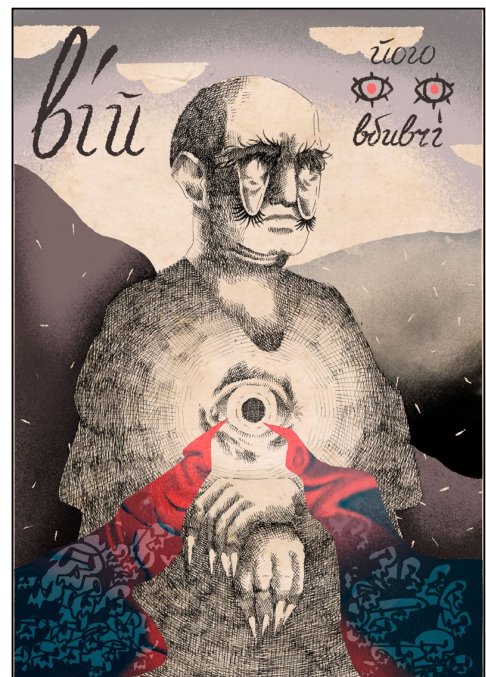

Рис. 4. Андрій Бірюков. Вій. Ілюстрація до артбуку «Польові нариси» (2022, с.84)

образів у сучасній візуальній культурі, де символ і метафора домінують над прямим ілюстративним відтворенням. Втім, у публікації А.Грицай та О.Мельник наголошується на необхідності утримання візуальних диференціацій представлення, залежно від характеру самого персонажу [3, с. 35].

В публікації М. Колосніченко та ін. акцентовано, що саме завдяки стилізації

ілюстраторам вдається синтезувати авторський індивідуальний стиль з емоційним та ідейно-художнім змістом тексту, запропонувати правильну інтерпретацію образів, виразити настрій та характер персонажів на основі дослідження тематики і характерних рис візуалізації, відповідних різним культурам і народам [15, с. 27].

Дослідження засобів візуалізації міфологічних образів у різних культурних традиціях підтверджують ефективність саме стилізованого підходу. Так, Л.Джень у своїй роботі, присвяченій цифровій ілюстрації на основі скандинавської міфології, зазначає, що стилізація сприяє адаптації традиційних сюжетів до сучасних медіаформатів та підвищує їх комунікативний потенціал [20]. Подібні висновки роблять В. Ян та В. Сун, аналізуючи використання міфологічних елементів у китайському візуальному дизайні, де стилізація виступає ключовим інструментом інтеграції традиційної символіки у сучасний графічний простір [19]. Разом з тим стилізація позбувається надмірного спрощення, властивого схематизації у переважній більшості творів народного декоративно-ужиткового мистецтва, і дозволяє уникнути вербального супроводу, за рахунок «включення» та активізації внутрішньої творчої енергії спостерігачів, актуалізації їх етнічної пам'яті [10].

Окрему увагу слід приділити механізмам впливу стилістичних рішень на сприйняття міфологічних образів глядачем. Вище вже було зазначено, що стилізовані зображення активізують асоціативне мислення, залучаючи глядача до процесу інтерпретації. Втім, таке залучення стає можливим тільки за умови впровадження вкрай виражених засобів конструювання кожного з міфологічних персонажів. Надмірне спрощення так само, як і гіперреалістичне трактування образу заважають його цілісному сприйняттю та послаблюють зв'язок із історико-культурним контекстом. Як зазначає С.Лі, поєднання міфологічних та абстрактних елементів у графічному дизайні створює багаторівневу систему значень, що підвищує ефективність візуальної комунікації. У цьому контексті стилізація виявляється більш відповідною природі міфу, ніж реалістичне відтворення [16].

Характерним прикладом вираженого впровадження засобів стилізації є ілюстрація Ольги «Пасічник» (2022) (рис. 5). Образ персонажа побудований на поєднанні впізнаних побутових рис і міфологічних елементів, що викликає у глядача асоціації з фольклорними уявленнями про доброго духа-охоронця. Спрощені округлі форми, м'які лінії не

нав'язують однозначного трактування образу, а залучають глядача до процесу співтворчості і змістової реконструкції. Завдяки цьому міфологічний персонаж сприймається не як фантастична істота, а як умовний символ взаємодії людини з природним і сакральним світом, що підтверджує ефективність стилізованого підходу у передачі міфологічного змісту.

Ще одним прикладом асоціативного стилізованого зображення міфологічного персонажа є ілюстрація Мона «Лякливиця» [8] (рис. 6). Образ побудований на поєднанні страхітливих і умовних елементів, що створюють атмосферу тривоги та напруження. Персонаж подано фрагментарно, з акцентом на виразні деталі – череп, маску, деформовані риси, що «працюють» як візуальні маркери страху.

Зміни пропорційних співвідношень у побудові тіла й кінцівок та обмежена кольорова гама не нав'язують глядачеві конкретного трактування образу, а стимулюють його власні асоціації, пов'язані з фольклорними уявленнями про нічні страхи та нав'язливі стани. Такий підхід відповідає природі міфу як символічної системи й підтверджує, що стилізація дозволяє передати психологічний і емоційний зміст образу ефективніше, ніж буквальне реалістичне зображення.

Рис. 5. Олена Котлякова. Пасічник. Ілюстрація до артбуку "Польові нариси" (2022, с.12)

Важливим чинником реалізації стилізованого підходу є вплив мінімалізму як провідної тенденції графічного дизайну. Н. Сбітнева акцентує, що мінімалістичні рішення сприяють очищенню візуального образу від зайвих

Рис. 6. Влада Федченко. Лякливиця. Ілюстрація до артбуку «Польові нариси»(2022, с.76)

деталей, концентруючи увагу на ключових смислових елементах [9, с. 45–46]. У поєднанні з міфологічною тематикою це дозволяє створювати образи, що легко зчитуються та зберігають високий рівень символічної насиченості.

Зазначені принципи мінімалістичного підходу чітко простежуються у сучасних ілюстраціях, зокрема в роботі Юлії Череди «Коловертій» (рис. 7). Використання спрощених форм та динамічної пластики дозволяє зосередити увагу не на антропоморфних пропорціях та деталях одягу й вбрання коловертія, а на його функціональних і смислових характеристиках. Такий підхід відповідає тенденції очищення візуального образу від надлишкових елементів і сприяє більш легкому та точному зчитуванню характерних рис міфологічного персонажа, як доброго, маленького та прудкого духа.

В публікації З. Сюхуа та О. Єжової знаходимо попередження, що спрощення символічних елементів візуалізації персонажів може підвищувати їх впізнаваність, але при цьому важливо зберігати культурні значення образу та шукати ті візуальні форми і коди, що максимально сприятимуть виявленню такого образу [18]. Цікавим прикладом того як стилізація може гарно обігравати певні характеристики міфологічного персонажу і зберігати культурне значення є ілюстрація української дизайнерки Oduvagura «Хуха» [8] (рис. 8). У цьому прикладі авторка використала

візуальне рішення безпосередньо пов'язане з фольклорною характеристикою цих істот, які здатні підлаштовувати колір свого хутра під навколишнє середовище й тому залишаються майже непомітними для людини. Хухи в ілюстрації не виділяються як окремі персонажі, а ніби розчиняються серед рослинних форм, листя та ягід.

Рис. 7. Юлія Череди. Коловертій. Ілюстрація до артбуку "Польові нариси"(2022, с.2)

Рис. 8. Анастасія Фарисей. Хуха. Ілюстрація до артбуку "Польові нариси"(2022, с.58)

Стилістика ілюстрації побудована таким чином, що глядач змушений уважно вдивлятися в зображення, шукаючи приховані образи. Це перетворює сприйняття візуального зображення на активний аналітичний процес і створює ефект взаємодії між ілюстрацією та

глядачем. Завдяки стилізованому поєднанню декоративних елементів і маскуванню персонажів, образ Хухи постає не як конкретна фігура, а як частина цілісного природного середовища. Такий підхід підкреслює доброзичливий і охоронний характер цих духів та демонструє можливості стилізації у передачі міфологічних уявлень через візуальний досвід, а не пряме зображення.

Засоби стилізації, автентично відповідні саме українській культурі, напружено шукали у своїх роботах значна кількість українських митців, серед яких маємо виділити ілюстрації Г. Нарбута [1] до української абетки, в яких спрощені силуети, доповнені та збагачені вкрай вираженими деталями, складають домінуючу пляму і контрастують з тлом аркушу, а умовність ілюзорно двовимірної графіки обумовлюється значною кількістю орнаментальних складників. Зокрема саме такі стилістичні визначники зустрічаємо на аркуші з візуалізацією літери «В», що презентує образ відьми, вельми поширений в українській міфології (рис. 9).

Рис. 9. Г. Нарбут. Ілюстрація до української абетки. Літерв «В». Альбом (1983). Репродукція 68.

Маємо додати, що саме стилізоване трактування міфологічних сюжетів та образів набуває все більшого поширення у проектах сучасних художніх об'єднань і мистецьких практиках. Показовим є дослідження численної кількості китайських авторів, присвячених саме окресленій тематиці. Зокрема С. Лі, приділив заглиблену увагу засобам впровадження окультних графічних символів у сучасний візуальний дизайн, розглянувши їх вплив на формування глибшої символічної та емоційної комунікації [16]. В публікаціях В. Ян та В. Сун

доведено, що творче переосмислення образів міфологічних персонажів у сучасному дизайні може виступати одночасно і як засіб збереження культурної пам'яті, і як інструмент активізації уваги до візуальної інформації [19]. Втім, уваги й поширення заслуговують не тільки персонажі китайської міфології. У дослідженнях Л. Чжень проаналізовано скандинавські міфологічні образи, репрезентовані у сучасній цифровій ілюстрації і доведено вплив міфології на створення сучасних виразних образно-графічних вирішень [20].

Таким чином, аналіз сучасних дизайнерських і мистецьких практик свідчить про те, що стилізоване зображення слов'янських міфологічних образів є найбільш ефективним засобом їх актуалізації у візуальній культурі початку XXI століття. Воно дозволяє зберегти зв'язок з традиційною символікою, водночас адаптуючи її до вимог сучасної візуальної комунікації та потреб актуального глядача.

Аналіз схематичного, реалістичного та стилізованого підходів до візуального відтворення міфологічних персонажів засвідчив, що орієнтація на схематизацію та умовність представлення неявно заданих образних характеристик міфологічних персонажів призводить або до втрати зацікавлення ними, або потребує додаткового вербального супроводу та збільшення часу на усвідомлення і й сприйняття змістового контенту. Разом з тим підвищена деталізація та антроподібність у пропорціях та анатомічній побудові міфічних персонажів сприяє емоційній виразності міфологічного персонажу, однак суттєво обмежує його інтерпретаційний потенціал. Фіксація образу у конкретній візуальній формі знижує рівень умовності, що є однією з базових характеристик міфу як культурного явища. У результаті міфологічний образ ризикує втратити багатозначність, а головне, зв'язок з культурою, що його продукувала, і перетворитися на один з складників сучасних літературних наративів, наближених до стилістики фентезі.

Натомість дослідження стилізованих зображень слов'янських міфологічних образів дозволило виявити високий рівень відповідності природі міфологічного мислення. Завдяки пластичним узагальненням форми, використанню символічних й орнаментальних елементів, знакових візуальних рішень, стилізація дозволяє передати сутнісні характеристики образу, уникаючи як надмірної деталізації, так і надмірного спрощення. Такий підхід активізує асоціативне мислення глядача, створює умови для багаторівневої інтерпретації та підсилює комунікативний потенціал візуального повідомлення.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило виявити специфіку сприйняття стилістичних відмінностей у зображенні слов'янських міфологічних образів, реалізованих у ілюстраціях до електронних і друкованих видань першої чверті XXI століття. Встановлено, що міфологічний образ у сучасному мистецтві та графічному дизайні функціонує не лише як художній елемент, а як складна знакова система, що транслює культурні, світоглядні та ідентифікаційні сенси. Його візуальне трактування безпосередньо впливає на характер сприйняття закладеного символічного змісту.

Важливим результатом дослідження є також визначення практичної цінності стилізованих міфологічних образів для сучасного графічного дизайну. Вони можуть бути ефективно використані у проектуванні ай-дентики, ілюстрації, цифрових медіа, видавничих проєктах та візуальних комунікаціях, спрямованих на репрезентацію національної культурної спадщини. Стилізований підхід забезпечує баланс між традицією та сучасністю, що є ключовим чинником актуальності міфологічної тематики у візуальній культурі початку XXI століття.

Отримані результати підтверджують доцільність використання стилізації як провідного засобу зображення слов'янських міфологічних образів у сучасному дизайні та мистецтві. Подальші дослідження у цьому напрямі можуть бути спрямовані на аналіз конкретних дизайнерських кейсів та розробку практичних рекомендацій для створення візуальних образів на основі міфологічної спадщини.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Георгій Нарбут : альбом / Авт.-упорядник П. О. Білецький. Київ : Мистецтво, 1983. 118 с.
- [2] Гнатюк В. Нарис української міфології. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2000. 265с.
- [3] Грицай А., Мельник О. Ідентифікація українських міфологічних образів у сучасному графічному дизайні. Актуальні проблеми сучасного дизайну: збірник матеріалів III Міжнародної науковопрактичної конференції. м. Київ, 22 квітня 2021 року : в 2-х т. Київ : КНУТД, 2021. Т. 2. С. 34–36. URL: <https://doi.org/10.30857/18095>
- [4] Денисюк Ж. З. Вишиванка як об'єкт україноцентричного нарративу та національно-культурної ідентичності в інформаційному просторі. *Мистецтвознавчі записки : зб. наук. пр.* 2022. Вип. 41. С. 21–28. URL: <https://doi.org/10.32461/2226-2180.41.2022.262936>
- [5] Кононенко, О. Українська міфологія. Духи, персони, обряди. Харків : Фолюс, 2023. 288 с.
- [6] Кузнецова Д. О. Міфологічні сюжети в українському живописі початку XXI століття.

Магістерські студії. Альманах. 2022. № 22. С. 294–296. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/17045> (дата звернення: 10.01.2026).

[7] Овчаренко А., Ларікова Л. Особливості архетипних образів в українській традиційній культурі та їх трансформація у візуальному інтернетконтенті. *Культурологічний альманах.* 2024. № 2. С. 402–407. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.50> (дата звернення: 06.03.2026).

[8] Польові нариси українського демонолога. Malòviy, 2022. 96 с.

[9] Сбітнева Н. Мінімалізм як сучасний тренд графічного дизайну України. *Вісник Харківської державної академії дизайну та мистецтв.* 2021. № 1. С. 43–50. URL: <https://doi.org/10.33625/visnik2021.01.043>

[10] Селівачов М. Антропоморфні знаки / образи народної орнаментики: язичницькі релікти, фольклорні символи, міфологеми фейкlorу. *Народознавчі зошити.* 2020. № 1. С. 15–20. URL: <https://doi.org/10.15407/nz2020.01.015>

[11] Слітюк О., Лунько А., Скляренко С. В., Лаврусенко С. Адаптація міфологічних образів українського фольклору у композиції художньо-дизайнерських творів у контексті історичного розвитку. *Теорія і практика дизайну.* 2025. № 36. С. 398–405. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2025.36.39>

[12] Adamo-Villani N., Lestina J., Anasingaraju S. Does character's visual style affect viewer's perception of signing avatars?. *E-learning, e-education, and online training: proceedings of the International conference, West Lafayette, 14 January 2016. Dublin, 2016.* P. 1–8. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-28883-3_1

[13] Campoli, A. Art, myth and memory. *International visual culture review.* 2020. No. 7. P. 199–206. URL: <https://doi.org/10.37467/gka-revvisual.v7.2647>

[14] Hermanto Y. A. L. Visual storytelling in folklore children book illustration. *Asian journal of research in education and social sciences.* 2019. No. 1. P. 62–70. URL: <https://doi.org/10.1080/21504857.2014.916225>

[15] Kolosnichenko M. V., Krotova T. F., Pashkevych K. L., Pshinka N. M. Stylistic and constructional solutions in book series design "fairy tales from around the world" of the national children's literature publishing house "Veselka". *Art and design.* 2021. No. 2. P. 20–29. URL: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.2.2>

[16] Li S. The Visual Fusion Application of Occult Elements and Graphic Design. *Humanities, Arts, Education and Social Development: proceedings of the International Conference (HAESD 2024).* P. 193–200. URL: https://doi.org/10.2991/978-2-38476-344-3_23

[17] Sarkar S. K. The depiction of mythological figures in art. *International journal of early childhood special education.* 2022. Vol. 14, no. 1. P. 4200–4205. URL: <https://doi.org/10.48047/intjcesse/v14i1.519>

[18] Xiuhua Z., Yezhova O. Simplified symbols of mythological characters in the comic characters visual design. *Scientific progress: theories, applications and global impact: proceedings of the 1st international scientific and practical conference, Braga, 14 June 2025.* P. 16–19. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/32140> (date of access: 06.03.2026).

[19] Yang W., Sun W. Research on visual design based on chinese mythological elements. *Journal of innovation and development*. 2023. Vol. 3, no. 3. P. 22–28. URL: <https://doi.org/10.54097/jid.v3i3.9787>

[20] Zhen L. Norse mythology: digital illustration design applications. *Studies in art and rchitecture*. 2023. Vol. 2, no. 2. P. 7–15. URL: <https://doi.org/10.56397/SAA.2023.06.02>

REFERENCES

[1] Biletsky, P.O. (eds). (1983). Heorhii Narbut : album [Heorhiy Narbut: album]. Kyiv: Mystetstvo. 118 p. [in Ukrainian].

[2] Hnatyuk, V. (2000). *Narys ukrainskoi mifolohii*. [An Essay on Ukrainian Mythology]. Lviv: Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine. 265 p. [in Ukrainian].

[3] Hrytsai, A., & Melnyk, O. (2021). Identyfikatsiia ukrainskykh mifolohichnykh obraziv u suchasnomu hrafichnomu dyzaini [Identification of Ukrainian mythological images in contemporary graphic design]. Aktualni problem suchasnoho dyzainu: Zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, m. Kyiv, 22 kvitnia 2021 roku (Vol. 2, pp. 34–36). <https://doi.org/10.30857/18095> Kyiv: KNUUD [in Ukrainian].

[4] Denysiuk, Zh. (2022). Vyshyvanka yak ob'ekt ukraintso-tsentrychnoho naratyvu ta natsionalnokulturnoi identychnosti v informatsiinomu prostori [Vyshyvanka as an object of Ukrainian-centered narrative and national-cultural identity in the information space]. *Mystetstvoznachchi zapysky: Zbirnyk naukovykh prats* [Art history notes: collection of scientific works], (41), 21–28 [in Ukrainian].

[5] Kononenko, O. (2023). Ukrainska mifolohiia. Dukhy, personsy, obriady. [Ukrainian mythology. Spirits, persons, rites]. Kharkiv: Folio. 288p. [in Ukrainian].

[6] Kuznetsova, D. O. (2022). Mythological subjects in Ukrainian painting of the beginning of the 21st century. *Mahisterski studii. Almanakh. [Master's studies. Almanac]*. No. 22. P. 294–296. [in Ukrainian]. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/17045> (access date: 10.01.2026).

[7] Ovcharenko, A., & Larikova, L. (2024). Osoblyvosti arhetypnykh obraziv v ukrainskii tradytsiinii kulturitayikh transformatsiia uvizualnomu internetkontenti [Features of archetypal images in Ukrainian traditional culture and their transformation in visual internet content]. *Kulturologichniy almanakh [Cultural Almanac]*. (2). P. 402–407. <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.50> [in Ukrainian].

[8] Polovi narysy ukrainskoho demonoloha (2022) [Field Essays of a Ukrainian Demonologist]. Mal'oviy. [in Ukrainian].

[9] Sbitnieva, N. (2021). Minimalizm yak suchasnyi trend hrafichnoho dyzainu Ukrainy. [Minimalism as a modern trend in graphic design in Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu ta mystetstv. [Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts]*. (1). P. 43–50. URL: <https://doi.org/10.33625/visnik2021.01.043> [in Ukrainian].

[10] Selivachov, M. (2020). Antropomorfni znaky/obrazy narodnoi ornamentyky: yazychnytskirelikty,

folklorni symvoly, mifolohemy feikloru. [Anthropomorphic signs/images of folk ornamentation: pagan relics, folklore symbols, mythologemes of the faeklor]. *Narodoznachchi zoshyty [Ethnographic notebooks]*. (1). P. 15–20. URL: <https://doi.org/10.15407/nz2020.01.015> [in Ukrainian].

[11] Sliutiuk, O., Lunko, A., Skliarenko, S. V., & Lavrusenko, S. (2025). Adaptatsiia mifolohichnykh obraziv ukrainskoho folkloru u kompozytsii khudozhno-dyzainerskykh tvoriv u konteksti istorychnoho rozvytku. [Adaptation of mythological images of Ukrainian folklore in the composition of artistic and design works in the context of historical development]. *Teoriia i praktyka dyzainu. [Theory and practice of design]*. (36), P. 398–405. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-8151.2025.36.39> [in Ukrainian].

[12] Adamo-Villani, N., Lestina, J., & Anasingaraju, S. (2016). Does character's visual style affect viewer's perception of signing avatars? *E-learning, e-education, and online training: proceedings of the International conference, West Lafayette, 14 January 2016. Dublin, 2016*. P. 1–8. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-28883-3_1 [in English].

[13] Campoli, A. (2020). Art, myth and memory. *International visual culture review*. No. 7. P. 199–206. URL: <https://doi.org/10.37467/gka-revvisual.v7.2647> [in English].

[14] Hermanto, Y. A. L. (2019). Visual storytelling in folklore children book illustration. *Asian journal of research in education and social sciences*. No. 1. P. 62–70. URL: <https://doi.org/10.1080/21504857.2014.916225> [in English].

[15] Kolosnichenko, M. V., Krotova T. F., Pashkevych K. L., & Pshinka N. M. (2021). Stylistic and constructional solutions in book series design "fairy tales from around the world" of the national children's literature publishing house "Veselka". *Art and design*. 2021. No. 2. P. 20–29. URL: <https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.2.2> [in English].

[16] Li, S. (2024). The Visual Fusion Application of Occult Elements and Graphic Design. *Humanities, Arts, Education and Social Development: proceedings of the International Conference (HAESD 2024)*. P. 193–200. URL: https://doi.org/10.2991/978-2-38476-344-3_23 [in English].

[17] Sarkar, S. K. (2022). The depiction of mythological figures in art. *International journal of early childhood special education*. Vol. 14 (1). P. 4200–4205. URL: <https://doi.org/10.48047/intjcesse/v14i1.519> [in English].

[18] Xiuhua, Z. & Yezhova, O. (2025). Simplified symbols of mythological characters in the comic characters visual design. *Scientific progress: theories, applications and global impact: proceedings of the 1st international scientific and practical conference, Braga, 14 June 2025*. P. 16–19. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/32140> (date of access: 06.03.2026). [in English].

[19] Yang, W. & Sun, W. (2023). Research on visual design based on chinese mythological elements. *Journal of innovation and development*. Vol. 3 (3). P. 22–28. URL: <https://doi.org/10.54097/jid.v3i3.9787> [in English].

[20] Zhen, L. (2023). Norse mythology: digital illustration design applications. *Studies in art and rchitecture*. Vol. 2 (2). P. 7–15. URL: <https://doi.org/10.56397/SAA.2023.06.02> [in English].

ABSTRACT**Bozhko T., Nika D. Means of visualizing mythological characters of slavic culture in book illustrations of the first quarter of the 21st century**

Purpose. To analyze stylistic differences in the depiction of mythological characters of Slavic culture in book illustrations of the first quarter of the 21st century and to determine the priority of schematic, stylized, or realistic approaches to their representation, taking into account current trends in graphic design and visual communication. The study aims to identify the features of artistic interpretation of traditional images within the context of contemporary cultural processes and the transformation of mythological heritage in the modern information environment.

Methodology. The research methodology is based on the theoretical analysis of scholarly sources addressing the visualization of mythological images, as well as the application of systemic-structural, comparative, formal-stylistic, and semiotic approaches. The use of a comprehensive methodology enabled a thorough analysis of artistic solutions, compositional principles, and stylistic techniques. A detailed analysis of the illustrations from the 2022 publication *Field Notes of a Ukrainian Demonologist* was conducted, which made it possible to examine the specific features of visual interpretation of mythological characters, the peculiarities of their plastic representation, symbolic content, and the nature of their figurative transformations.

Results. Illustrations of mythological characters and the stylistic differences in their depiction were examined and analyzed, allowing the identification of the most effective stylistic and technical methods of visualization. It was established that stylistic solutions play a key role in shaping the visual image of Slavic mythological characters in contemporary culture. Despite its expressiveness, level of detail, and aspiration for naturalistic accuracy, the realistic approach does not always ensure the full transmission of the deep symbolic meaning of myth. In contrast, stylized imagery proves to be a more effective tool of visual communication, as it facilitates the generalization of form, enhances the symbolic character of the image, activates the viewer's associative thinking, and enables the organic adaptation of mythological motifs to the contemporary cultural context.

Scientific novelty. The scientific novelty lies in the comprehensive substantiation of the advantages of image-transformed stylized representations over realistic and schematic methods of representation, as well as in demonstrating their effectiveness in promoting ethnocultural traditions, preserving mythological symbolism, and supporting cultural diversity in the modern visual environment.

Practical significance. The results of the study can be used by illustrators and designers for the effective development of design solutions and for the rational adaptation of Slavic mythological characters in contemporary Ukrainian book illustration.

Keywords: visual communication, mythological characters, figurative transformations, graphic design, book illustration, stylization techniques.

AUTHOR'S NOTE:

Bozhko Tetiana, PhD in Art Studies, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Graphic Design, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine, e-mail: bozhko_to@ukr.net, orcid: 0000-0001-5696-1941.

Nika Daria, Master's Degree Student of Design, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine, e-mail: dashanika4@gmail.com, orcid: 0009-0004-2607-4099.

Дата першого надходження статті до видання: 31.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії
відкритого доступу CC BY 4.0

